

Memo CONCEPT

datum 24 september 2020
aan Voorzitter Stuurgroep Deltaprogramma Maas
Voorzitter Stuurgroep IRM
van Gemeente Maasdriel (Gaston Graaf), Dekker (Paul Hospers)
kopie Rijkswaterstaat, provincie Gelderland, provincie Noord-Brabant, Waterschap Aa en Maas,
Waterschap Rivierenland, programmateam PAGW
betreft Pilot IRM Alem
bijlagen Drieluik haalbaarheid IRM Alem, concept haalbaarheidsonderzoek Eiland van Alem, checklist IRM

Samenvatting

Een integrale gebiedsontwikkeling van het Eiland van Alem en Fort Sint Andries wordt voorgedragen als pilot IRM.

In het BO MIRT 2019 is geconcludeerd dat er geen zicht was op 75% dekking van de kosten voor de beoogde rivierverruiming Alem, maar dat in het kader van IRM mogelijk een nieuwe scope kan ontstaan en particulier initiatief tot een doorstart kan leiden. Gemeente Maasdriel en Dekker hebben in afstemming met potentiële partners in de gebiedsontwikkeling het afgelopen jaar beide voorwaarden uitgewerkt. Er blijkt een kansrijk perspectief op een ontwikkeling met een wezenlijk andere scope en aanpak:

1. Gericht op integraliteit en de thema's van het Integraal Riviermanagement (waterveiligheid, scheepvaart, ecologische waterkwaliteit en natuur, beschikbaarheid van zoetwater en regionale en lokale opgaven op het gebied van economie, recreatie en ruimtelijke kwaliteit).
2. Mede vanuit particulier initiatief: Dekker als grondeigenaar en duurzame grondstofwinnaar gericht op maatschappelijke meerwaarden.
3. Gekoppeld aan actuele beleidsontwikkelingen zoals het Masterplan Maas (gemeente Maasdriel) en PAGW (Ministeries van IenW en LNV).
4. In potentie haalbaar en uitvoerbaar: lagere kosten en hogere opbrengsten (oplevering gebiedsdoelen deels vanuit grondstofwinning, kostenbesparing vanuit benutting gebiedseigen grond, grondeigendom bij projectpartners), ontwikkelkracht door publiek-private samenwerking.

Voorgesteld wordt om vanuit de stuurgroepen Deltaprogramma Maas en IRM in het BO-MIRT 2020 te brengen om een MIRT onderzoek te starten gericht op Alem als pilot IRM.

Gemeente Maasdriel en Dekker kunnen dit onderzoek als trekkers in samenwerking met potentiële partners (Rijkswaterstaat, provincie Gelderland, provincie Noord-Brabant, Waterschap Aa en Maas, Waterschap Rivierenland, programmateam PAGW, Staatsbosbeheer) en lokale gebiedspartijen uitvoeren. Dit onderzoek wordt in 2021 opgeleverd als basis voor een volwaardige en gezamenlijke start-beslissing voor een MIRT-verkenning gericht op Alem als pilot-project in het kader van IRM.

1 Inleiding

In en om Alem liggen volop kansen voor een integrale gebiedsontwikkeling. Gemeente Maasdriel benoemt haar focus in het Masterplan Maas: ontwikkeling van de toeristisch-recreatieve potentie, het versterken van het rivierenlandschap en de cultuurhistorische elementen zoals Fort Sint Andries en het verbinden van de dorpen Alem en Kerkdriel met de rivier. Dekker streeft naar duurzame grondstoffenwinning met maatschappelijke meerwaarden, die verder gaat dan het leveren van klei, zand en grond voor de grote bouwopgave van woningen en dijken in Nederland.

Gemeente en Dekker hebben gezamenlijk het initiatief genomen om te onderzoeken op welke manier een integrale gebiedsontwikkeling opgepakt kan worden. Onderdeel van dit onderzoek was ook een verkennende ronde langs potentiële partners in de gebiedsontwikkeling: provincies Gelderland en Noord-Brabant, Waterschappen Rivierenland en Aa en Maas, Ministerie van LNV, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat, Regio Rivierenland.

Op grond van deze verkenning hebben de gemeente en Dekker geconstateerd dat er een goed perspectief is om in gezamenlijkheid met partners de gebiedsontwikkeling op te pakken. Een aanpak die anders is dan de MIRT-verkenning Alem zoals die in 2019 voorlag. De MIRT verkenning Alem was primair gericht op het realiseren van rivier verruimende maatregelen. Het voorliggende voorstel is meer dan dat. In de gebiedsontwikkeling wordt een samenstel aan doelstellingen voorgesteld, waarvan rivierverruiming er één kan zijn. Dat maakt dat het project qua ambitie, aanpak en financiering er anders uit kan komen te zien.

Dit project is een integrale gebiedsontwikkeling en past daarmee in de aanpak zoals die in IRM voorzien is, en kan als pilot opgepakt worden. In dit memo wordt een voorstel daartoe gedaan. De uitnodiging voor de partners is om samen met gemeente en Dekker dit voorstel nader uit te werken en te komen tot een volwaardige en gezamenlijke Start-beslissing voor een MIRT-verkenning gericht op een pilot-project in het kader van IRM.

In deze notitie is aangegeven hoe partners dit project gezamenlijk willen oppakken. Hiermee is er een draagvlak gecreëerd en een momentum om het project voortvarend op te pakken. Daarmee is er ook urgentie, de opgebouwde 'energie' rondom Alem kan verloren gaan als er nu niet wordt doorgepakt.

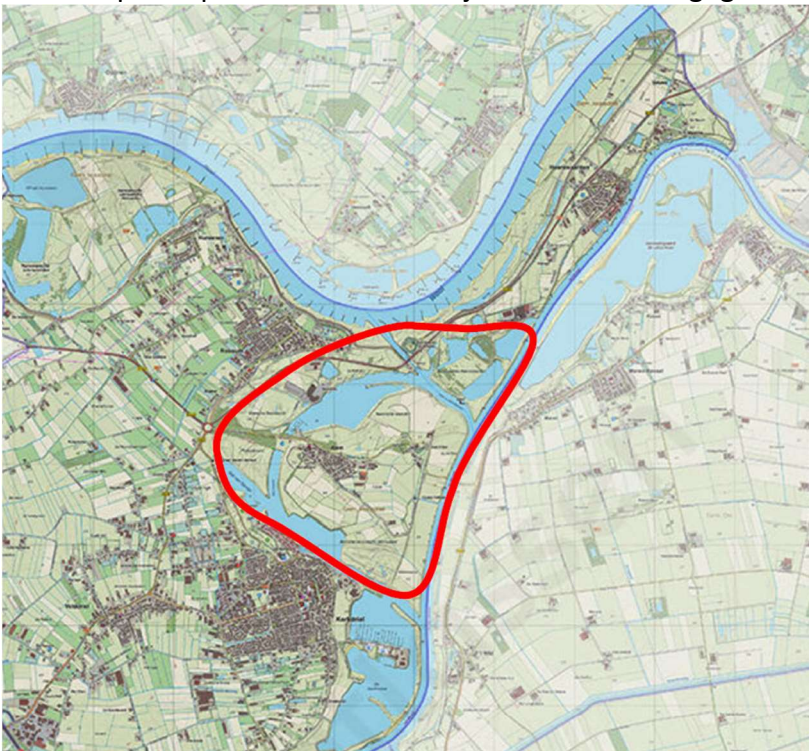
2 Opgave en doelstelling

2.1 Scope van de gebiedsontwikkeling Eiland van Alem/Sint-Andries

De scope van de gebiedsontwikkeling is:

- Het Eiland van Alem
- De zone tussen de oude Maasarm en de N322
- De omgeving van fort Sint Andries

Deze scope is op onderstaand kaartje indicatief weergegeven:

Deze scope kan nog verder worden aangepast in het vervolgproces waarin het project verder wordt gedefinieerd (zie paragraaf 3.2).

2.2 Doelstelling

Met de gebiedsontwikkeling worden meerdere doelstellingen in onderlinge samenhang nagestreefd, waarbij de samenhang zorgt voor meerwaarde en efficiency. Deze doelstellingen worden met partners nader aangevuld en aangescherpt. Op voorhand wordt gedacht aan de volgende:

1. Ontwikkeling van laag-dynamische riviernatuur in het uitwisselingspunt tussen Maas en Waal.

2. Een kwaliteitsslag voor de leefbaarheid van het gebied door de ontwikkeling van de toeristisch-recreatieve potentie, het versterken van het rivierenlandschap en de cultuurhistorische elementen zoals Fort Sint Andries en het verbinden van Alem met de rivier en de omgeving.
3. Duurzaam rivierbeheer door verbetering van de waterkwaliteit, rivierverruimende maatregelen met aandacht voor laagwaterproblematiek en optimale bevaarbaarheid voor de scheepvaart.
4. Een duurzame grondstoffenwinning met maatschappelijke meerwaarden.

Deze doelstellingen komen overeen met de doelen van het IRM.

De gebiedsontwikkeling heeft daarmee duidelijk een integraal karakter, waarbij naast leefbaarheidsdoelstellingen ook aandacht is voor ecologisch gezonde, toekomstbestendige wateren met hoogwaardige natuur.

2.3 Opgaven

In het gebied spelen bij verschillende partners tal van opgaven. Op korte en lange termijn. Hoog-urgent en laag-urgent. Grootschalig en kleinschalig. Alle ingrediënten voor een aanpak langs de lijnen van Integraal Riviermanagement zijn hiermee aanwezig. Onderstaand zijn de belangrijkste weergegeven.

Leefbaarheid en toerisme en recreatie

De gemeente Maasdriel wil de potenties van de ligging aan de Maas benutten voor de ontwikkeling van toerisme en recreatie en het creëren van een beter woon- en leefklimaat. Het eiland van Alem en de omgeving van Sint Andries spelen hierbij een belangrijke rol. In het Masterplan zijn aan deze ambitie projecten verbonden.

De leefbaarheid in Alem kan verbeteren, door economische impulsen (recreatie en toerisme, natuurinclusieve landbouw) en woningbouw.

Voorgestelde ontwikkelingen zijn:

- Extensief recreatief medegebruik / sport;
- Wandel-, fiets- en vaarmogelijkheden, zwemstrandje, visplekken;
- Economische dragers (b&b, horeca, leisure);
- Schakel in breder toeristisch recreatief netwerk;
- Verbinding met Kerkdriel/Den Bol, Sint Andries.

Natuur en landschap

Alem is het middelpunt van het stapsteengebied Sint Andries vanuit de Natuurverkenning Grote Rivieren, onderlegger voor de Programmatische Aanpak Grote Wateren. Hier ligt een kans voor een groot aaneengesloten laagdynamische natuurgebied op het uitwisselpunt tussen Maas en Waal. Ook in het gemeentelijke Masterplan wordt het versterken van riviernatuur en rivierlandschap als belangrijke speerpunten genoemd.

Waterbeheer

De Maasdijken langs de Brabantse en Gelderse zijde vragen in de toekomst om versterking, en ook de laagwaterproblematiek en de scheepvaart vragen om aandacht. Hoewel de urgentie op de korte termijn voor de hoogwaterbescherming niet hoog lijkt, geeft een gemeenschappelijke gebiedsontwikkeling wel kansen om in samenhang met andere maatregelen robuuste rivierverruimende maatregelen te nemen.

Verder zijn er vraagstukken rond een klimaatbestendige zoetwatervoorziening van het hoofdwatersysteem en zijn er in het kader van de Kaderrichtlijn Water in het gebied een drietal projecten genoemd om de waterkwaliteit te verbeteren.

2.4 Draagvlak

Op grond van een door Dekker en gemeente uitgevoerde verkenningsronde is geconcludeerd dat er draagvlak is voor een onderzoek naar een integrale gebiedsontwikkeling. Plannen en ambities van meerdere organisaties kunnen een plek krijgen, waarbij door samenhang synergievoordelen kunnen ontstaan.

3 Aanpak

Partners komen een aanpak en organisatie overeen voor de uitvoering van het werkzaamheden om tot een startbeslissing te komen. Duidelijk is wie projecttrekkers zijn en hoe met kosten omgegaan wordt. Het project is daarmee 'startklaar'.

3.1 IRM-pilot

In het bestuurlijk overleg van 2 oktober bespreken partijen de ambities voor de gebiedsontwikkeling Alem en wordt uitgesproken of en op welke wijze partijen deelnemen aan de vervolgstap. Deze vervolgstap bestaat uit het nader vormgeven van het project in de vorm van een (MIRT-)onderzoek. Zo ontstaat een volwaardig voorstel voor een startbeslissing voor een MIRT project.

Zoals in paragraaf 2.2 weergegeven betreft het een integrale gebiedsontwikkeling waarin tal van opgaven in onderlinge samenhang worden opgepakt. Hiermee past het project binnen de aanpak van IRM. In 2019 hebben DGWB en RWS een checklist gemaakt om het keuzeprocess over IRM pilot projecten beter te kunnen objectiveren. Dit heeft de naam 'lichte toets op integraliteit' gekregen. De projecten die aangedragen worden voor besluitvorming op het BO-MIRT dienen deze checklist te doorlopen om te kunnen beoordelen of zij ook als pilotproject IRM bestempeld kunnen worden. In de bijlage is de checklist nader uitgewerkt.

Leerdoelen pilot

Afgelopen decennia hebben ingrepen in het rivierenlandschap veelal langs sectorale lijnen plaatsgevonden. Weliswaar werden daarbij integrale afwegingen gemaakt, de insteek vond primair vanuit één hoofddoel. Met de aanpak voor Alem willen we dit doorbreken. Het hoofddoel is een integrale kwaliteitsverbetering voor het gebied, waarbij:

- meerdere doelstellingen in onderlinge samenhang worden nagestreefd,
- meerdere partners (publiek én privaat) de handen ineen slaan,
- oplossingen worden gezocht die bijdragen aan een kostengunstige realisatie.

Een integrale aanpak, zowel op inhoud, proces als financiën. De gebiedsontwikkeling Alem vormt hiermee een pilot waarmee kennis kan worden opgedaan voor de aanpak van IRM.

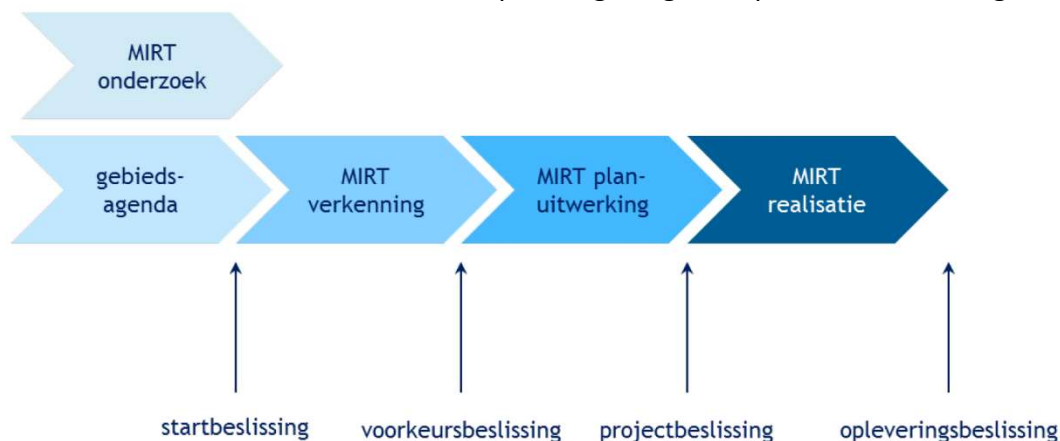
Toegevoegde waarde van IRM

Naast het feit dat met het project als pilot ervaringen kunnen worden opgedaan, die in het kader van IRM bruikbaar zijn, kan ook vanuit IRM een toegevoegde waarde aan het project worden gegeven. De status van 'pilot' maakt dat de betrokkenheid van partners groter. Alle partners ervaren het proces als nieuw en spannend, en willen graag meewerken aan een vernieuwende

aanpak. Tegelijkertijd zal het vernieuwende karakter van het project er ook toe leiden dat we met complexe opgaven en situaties worden geconfronteerd, waarbij de hoop is dat vanuit het netwerk van IRM hulpmiddelen, kennis en expertise kunnen worden aangereikt om daarmee om te gaan.

3.2 MIRT-proces

In het kader van IRM wordt het MIRT-proces gevolgd. Dit proces kent de volgende stappen:

Na bevestiging van de ambities van partijen in het bestuurlijk overleg van 2 oktober kan de initiatieffase starten. In bovenstaand schema is dat het MIRT-onderzoek. In deze fase wordt de startbeslissing voorbereid op onder meer de volgende onderdelen:

- Doelstellingen, scope en reikwijdte
- Aanpak
- Governance
- Organisatie
- Financiering
- Planning

3.3 Bekostiging

In de initiatieffase werken partijen gezamenlijk aan de voorbereiding van de start-beslissing. Partijen dragen zelf de kosten voor de inbreng van medewerkers. De aanloopkosten worden gedragen door Dekker en gemeente Maasdriel als trekkers. Externe kosten voor onder meer inhuur of onderzoeken in de onderzoeksfase worden aan de hand van een nog op te stellen plan van aanpak bepaald, alsmede de kostenverdeling daarvan.

Ook voor de vervolgfases worden te zijner tijd kostenramingen opgesteld en afspraken over kostenverdelingen gemaakt. Voor wat betreft de realisatiefase is de verwachting dat de kosten door synergievoordelen aanzienlijk lager liggen dan in het voorgaande traject geraamd.

3.4 Planning

Het voorstel is om de start van een MIRT-onderzoek Alem als pilot IRM voor te leggen aan het BO MIRT van november 2020. Tevens wordt een plan van aanpak voor de initiatieffase opgesteld en aan het nog in te stellen bestuurlijk overleg Alem voorgelegd. In dit plan van aanpak worden aanpak en de financiële en organisatorische consequenties van de initiatieffase nader in beeld gebracht. Binnen een periode van 6-9 maanden kan er een MIRT onderzoek worden opgeleverd dat basis is voor een start-beslissing voor een MIRT-verkenning gericht op een pilot-project in het kader van IRM.

3.5 Organisatie en participatie

In de voorbereiding van het BO MIRT en de daaropvolgende initiatieffase zijn de gemeente Maasdiel en Dekker de trekkers. In het kader van het nog op te stellen plan van aanpak worden definitieve afspraken over de projectorganisatie en het participatieproces gemaakt.

Voor de aansturing van het project wordt een stuurgroep Alem opgericht, waarin bestuurders van deelnemende partijen zitting hebben. Deze stuurgroep stuurt op de scope en op de voortgang van het project. Op dit moment wordt gedacht aan de gemeente Maasdiel, Dekker, de provincies Gelderland en Noord-Brabant, de waterschappen Aa en Maas en Rivierenland, Het ministerie van IenW/Rijkswaterstaat en het ministerie van LNV cq. programmateam PAGW.

De dagelijkse aansturing is in handen van een projectgroep Alem met een ambtelijke vertegenwoordiging vanuit bovengenoemde partijen.

Voor de inbreng van belanghebbenden en omgeving wordt een klankbordgroep ingesteld.

Bijlage: checklist pilot-IRM

	Checkvragen	
1	a. Draagt het beoogde project bij aan de voorgenomen beleidsbeslissingen IRM (behoud/ontwikkeling afvoercapaciteit, handhaving bodemligging en ontwikkeling robuuste natuur)? b. Levert het beoogde project (potentieel) meerwaarde op voor waterveiligheid, scheepvaart, zoetwaterbeschikbaarheid en waterkwaliteit/natuur? c. Levert het project (potentieel) meerwaarde op voor ruimtelijk/economische ontwikkelingen?	1a. Ja, het project richt zich mede op het vergroten van de afvoercapaciteit op een wijze die negatieve effecten op het zomerbed voorkomt en op ontwikkeling van robuuste natuur op het uitwisselpunt tussen Maas en Waal. 1b. Ja, meerwaarde voor waterveiligheid en waterkwaliteit/natuur zijn duidelijke onderdelen, scheepvaart (o.a. i.r.t. sluis St. Andries) en zoetwaterbeschikbaarheid in het kader van het onderzoek uit te werken. 1c. Ja, meerwaarde voor ruimtelijke kwaliteit (landschap, cultuurhistorie) en lokale gebiedseconomie (recreatie en toerisme, duurzame grondstofwinning).
2	a. Maakt de (potentiele) meerwaarde van het beoogde project ook onderdeel uit van de scope van een gepland project (zoals KRW, PAGW, HWBP, ..) of geplande beheeractiviteit (baggeren, uiterwaardbeheer, ..)? b. Indien dit niet het geval is, draagt de (potentiele) meerwaarde van het beoogde project bij aan de opgaven zoals weergegeven op de IRM-opgavenkaarten.	Ja, het is onderdeel van het stapsteengebied St. Andries vanuit de Natuurverkenning Grote Wateren / PAGW. Verschillende KRW maatregelen mogelijk.
3	a. Past het beoogde project binnen de geldende kaders voor het riviersysteem? b. Past het beoogde project binnen de Strategische Agenda Rivieren (SAR) van RWS?	3a. Op voorhand worden geen grote knelpunten vanuit de geldende kaders voor het project gezien. 3b. Ja, het project past hier binnen.
4	a. Welke kansen en risico's zijn verbonden aan de voorbereiding en uitvoering van het beoogde project (kosten, capaciteit, planning, besluitvorming)? b. Is er een sluitend begrotingsvoorstel voor het beoogde project en is de benodigde capaciteit geborgd? c. Is de urgentie van het beoogde project zo groot dat niet gewacht kan worden tot 2021/2022? d. Is er bestuurlijk draagvlak voor het beoogde project en is er draagvlak in de omgeving?	4a. Er is vanuit eerdere onderzoeken al veel informatie bekend waardoor vlot stappen kunnen worden gezet. Kans én risico is dat er veel verschillende partijen betrokken zijn die in een samenspel tot besluitvorming en uitvoering moeten komen. 4b. Voor de eerste onderzoeksfase dragen de gebiedspartijen de kosten, voor de verkenning- en uitvoeringsfase dient dit nog te worden bepaald. 4c. Het momentum is er nu bij partijen om vanuit opgebouwd enthousiasme stappen te zetten. 4d. Er is bestuurlijk draagvlak bij de verschillende betrokken organisaties en vertrouwen dat door een gebiedsproces draagvlak in de omgeving kan worden gevonden.